

Publikaties

Het is politiek en het stroomt

*'Denkend aan Holland
zie ik brede rivieren traag
door oneindig laagland gaan'*

Wat is er met de politiek aan de hand dat in de Radikalenkrant reisverhalen worden geschreven, en de dichter Marsman inspireert tot de titel van een geschiedenis van de politieke stromingen in Nederland? Misschien welt uit kultuur een bron van inspiratie op, die het eindeloos voorspelbare politieke bedrijf niet meer schenken kan.

Dr. Paul Lucardie is wetenschappelijk medewerker bij het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Dat moet even benadrukt worden, want Nederland is groter dan Holland en dus kunnen Hollandse rivieren geen volledige verklaring bieden voor de Nederlandse politiek. Maar, even door filosoferend, misschien kunnen waterwegen toch meer verklaren dan je op het eerste oog denkt. Als ik denk aan het Groningse land, doorsneden door strakke kanalen die diep heten...

De Maas die breed meanderend van links naar rechts, langzaam rechtgetrokken de koers van het CDA symboliseert... Friese meren die verre uitzichten bieden, maar kiezen welke kant op te gaan is soms moeilijk...

Paul Lucardie is geen onbekende voor de lezers van dit blad. Als marginaal PvdA-lid is hij geïnteresseerd in het gewriemel ter linkerzijde en was een

van de verslaggevers van de Doorbraak-kongressen voor onze bladen. In andere publikaties, met name in zijn promotie, heeft hij getoond het Nederlandse partijpolitieke leven goed te kennen. Een goede keuze dus hem te vragen een handzaam overzicht te schrijven van de moderne Nederlandse politieke geschiedenis.

Interessant, bovendien, door zijn aanpak. Geschiedschrijving is pas boeiend wanneer de auteur vanuit een bepaalde konseptie de feiten rangschikt en ordent. Daarmee wordt de geschiedenis dan weliswaar in een soort keurslijf gedwongen, maar de kans wordt ook groter op oorspronkelijke verklaringen en verrassende verbanden. Lucardie is niet in de val gelopen de geschiedenis van de verschillende partijen in chronologische volgorde te behandelen; dat had een taal en formeel 'en toen, en toen...'verhaal opgeleverd. Hij heeft ook niet een maatschappelijk tegenstelling tot de alles verklarende faktor gemaakt. Marxisten zullen hem zeker een verward klassebegrip verwijten. Hij doet ook niet echt mee aan de mode onder Nederlandse politikologen, van velerlei kleur, tevreden te zijn als de analyse stopt waar hij pas echt zou moeten beginnen bij de invloed van de verzuiling. Nee, hij poeneert dat er permanent drie hoofdstromen zijn in de Nederlandse politiek: liberalisme, konservatisme en socialisme en bekijkt van daaruit de geschiedenis. Natuurlijk lost zo'n schematische aanpak niet alles op. Met name ontstaat het probleem of de konfessionele partijen wel voldoende tot hun recht komen en ook voldoende verklaard kun-

nen worden. Maar zo'n aanpak heeft tot voordeel dat het nieuwe vragen oproept en het stellen van goede vragen is meer waard dan het geven van oude antwoorden. Een vraag die Paul niet voldoende stelt, zou moeten worden toegevoegd: Waarom blijven stromingen bestaan, terwijl partijen veranderen?

Een volgend sterk punt in het boekje is de periodisering: het ontstaan van politieke stromingen (tot 1918); verzuijing en verstarring (1918-1963) en verval en vernieuwing (1963-1984). Meestal wordt in dit soort overzichten 1945 als een cesuur gekozen, waarna iedereen moet verklaren waarom er na 1945 zo weinig veranderde en de bewegingen in de jaren '60 als een soort verrassing komen. Maar een nauwkeurige bestudering van fundamentele maatschappelijke processen leert dat er op veel terreinen rond 1960 belangrijke omslagpunten ontstonden. In de eerste plaats sociaal-ekonomisch, dan in het overlegstelsel tussen overheid, werkgevers en werknemers en daarna pas in de politiek. Tenslotte is een aantrekkelijk punt van het boekje dat de aanpak de schrijver verplicht partijpolitieke ontwikkelingen te plaatsen in bredere maatschappelijke verbanden. Dan blijkt helaas ook dat de kennis van de auteur soms tekort schiet. In ieder geval op terreinen waar ik mezelf enige bevoegdheid tot oordeel toereken. Zo fuseerden NVV en NKV niet in 1976, maar in 1982. De indruk dat de eerste Wet op de Ondernemingsraden (1950) de ondernemer ergens toe verplichtte is onjuist. Het op een hoop gooien van SER en Stichting van de Arbeid miskent een genuanceerd, maar belangrijk functievoerskil tussen beide organen in het nationale overlegstelsel. Dat stelsel mag ook niet zomaar korporatistisch genoemd worden, daarvoor was de rol van de overheid als derde partij te belangrijk. De rol van de ARP in deze zaak wordt, zoals meestal, miskend; Ruppert kon zich daar decennia later nog kwaad over maken. Ik heb ook niet de indruk dat het ontbreken

van de ARP in de eerste na-oorlogse kabinetten te wijten was aan een star vasthouden aan de Calvinse erfenis en het pas later omarmen van de sociale verzorgingsstaat. Juist daarin moeten, dacht ik, oorlogse ervaringen en verzet tegen alle lichthoofdige nieuwvaardij wel als verklaring dienen.

Teleurgesteld was ik op een ander punt. Mijn tweede aantekening bij het lezen was 'waar hoort de PPR?'. Daarop heb ik niet voldoende, of in ieder geval geen mij bevredigend antwoord gehad. Wel noteerde ik tevreden dat konserwatieven de staat vaak vergeleken met een natuurlijk lichaam en spraken over een natuurlijke orde. Maar, ter relativering, een bepaald standpunt kan niet voor eens en altijd aan een bepaalde stroming worden verbonden. Door andere historische omstandigheden kan dezelfde opmerking een politiek andere lading krijgen. Is waarschuwen tegen geweld, verpaupering en vereenzaming in grote steden nu links of rechts? Even terzijde, van Roel van Duyn wordt vermeld dat hij zich na zijn kabouteractiviteiten 'tenslotte' bij de PPR aansluit. Dat lijkt mij voor zo'n dynamische persoonlijkheid een wat te definitieve uitspraak.

Paul ontkomt niet aan het nadeel van het denken in stromingen. De politiek wordt ook bij hem een speelbal van de strijd tussen linker- en rechtervleugels; de geschiedschrijving krijgt het karakter van een sportverslag. Op die manier wordt de politiek uit de politiek verklaard en niet meer uit andere factoren. Bovendien krijg je dan wangedrochten als de uiterst rechtse vleugel van de liberale konserwatieven.

Drie andere stilistische opmerkingen nog. De schrijver heeft voor dit boek blijkbaar veel konserватieve geschriften gelezen, want anders zou hij toch bijvoorbeeld gewoon 'maar' schrijven waar nu 'doch' staat. Leuk vond ik dat hij alle belangrijke begrippen verklaarde uit de Latijnse oorsprong. Zo weet ik nu ten-

minste behalve van die wortel, ook dat kommunisme gemeenschappelijk betekent.

Opvallend is dat Paul konsekwent spreekt van 'vrijheidslievend socialisme', waarmee een PPR-eufemisme nog school gaat maken.

Meer dan anders bij het schrijven van een beoordeling had ik hinder van enige gene. Want het vinden van kritiekpunten, zeker op bekend terrein, is niet moeilijk. De bespreker is ontslagen van de plicht alle feiten en kennis kort en bondig samen te vatten. Daarin is Paul Lucardie ongetwijfeld geslaagd.

Een woord van kritiek treft opnieuw de uitgever, de Stichting Burgerschapskunde. De enige handreiking die het boek doet naar een gemeenschappelijke behandeling in een vormingsachtige situatie is de blauwe kleur van de samenvatting. Daar staat wel een concurrentie- vervalsende lage prijs tegenover.

Om terug te komen in typische Hollandse sferen. Dit waren wat krenten, de pap is de moeite waard.

JAAP DE JONG

Paul Lucardie: Nederland, Stroomland, een geschiedenis van de politieke stromingen; Stichting Burgerschapskunde, Leiden, 1985. Prijs f 14,75. Rechtstreeks te bestellen via tel. 071-899272 of Postbus 349, 2300 AH Leiden.

Jaarboek Nederlandse Politiek

Het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen in Groningen bracht onlangs het Jaarboek 1984 uit. Het Centrum levert met de uitgave van deze jaarboeken een belangrijke bijdrage aan de geschiedschrijving van de Nederlandse politieke partijen. Iedereen die geïnteresseerd is in die geschiedenis kan dan ook nauwelijks om deze uitgaven heen. Dit geldt ook weer voor het Jaarboek 1984.

Alleen al de eerste bijdrage aan de bundel 'Het partijgebeuren; kroniek van de

partijpolitieke gebeurtenissen van het jaar 1984' biedt voldoende stof om menige verregende zondagmiddag mijmerend over het absurdistische karakter van de Nederlandse politiek door te brengen. Illustratief daarvoor is dat de bijdrage in deze kroniek over de PPR in 1984 begint met de beginzin van het kerstmenu in de Radikalenkrant van december 1984.

Voor mensen die nooit goed begrepen hebben wat er de afgelopen jaren gebeurd is in de CPN is het artikel van Paul Lucardie 'Van Bolsjewisme naar "pluriformisme": de recente programmatische vernieuwing van de CPN' een zeer aan te bevelen stuk lektuur. Op duidelijke en zakelijke wijze geeft Lucardie hierin aan hoe de veranderingen zich voltrokken hebben in de Communistische Partij Nederland en doet hij pogingen de oorzaken achter deze veranderingen te verklaren.

De CPN komt in een ander artikel in het jaarboek nog eens uitvoerig aan de orde. Het betreft de bijdrage van Meine Luimstra 'De Nederlandse vredesraad 1949-1969'. De geschiedschrijving van deze vredesraad is namelijk de geschiedschrijving van een mantelorganisatie van de CPN. Luimstra gaat dan ook niet alleen in op de vredesraad zelf, maar ook op het verschijnsel mantelorganisatie en de oorsprong daarvan in de geschriften van Lenin en Stalin.

Een heel ander verhaal, maar daarom niet minder interessant werd geschreven door R.A. Koole. Hij heeft onderzocht hoe de Partij van de Vrijheid in de periode 1946-1948 giften vanuit ondernemerskringen heeft ontvangen. Verder geeft Koole in een andere bijdrage een overzicht van alle in het DNPP-bestand voorkomend materiaal betreffende het liberalisme, en dat is bepaald niet weinig.

Het jaarboek is te bestellen door f 17,50 over te maken op giro 826171 t.n.v. Rijksuniversiteit Groningen o.v.v. 'Jaarboek 1984 DNPP 060390'.